

20.6.2002

796/4/00 ja 397/2/00

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Esittelijä Harri Sintonen

YHTEYDENPIDON RAJOITTAMINEN PSYKIATRISISSA SAIRAALASSA (seloste)

Kantelija arvosteli Pohjois-Karjalan keskussairaalassa saamaansa hoitoa sekä hoitoon toimittamiseen ja hoitoon määräämistään Paiholan sairaalaan. Kantelijan mukaan hänelle annettiin tarkkailuaikana piikkejä, joista hänelle on tullut pakkoliikkeitä. Kantelija kertoi, ettei hänen somaattista sairauttaan tutkittu riittävästi. Kantelijan mukaan hänen puhelujaan rajoitettiin ja niitä kuunteli yleensä hoitaja. Kantelijan mukaan hän ei saanut ottaa yhteyttä potilasasiamieheen eikä asianajajaan.

Oikeusasiamies Paunio totesi kannanottonaan seuraavan.

Kantelijan tahdosta riippumatta annetun psykiatrisen hoidon ja lääkityksen suhteen oikeusasiamiehellä ei ollut aihetta epäillä terveydenhuollon ammattihenkilöiden toimineen lainvastaisesti tai velvollisuuksiaan laiminlyöden. Myöskään kantelijan somaattisen sairauden hoidossa tai seurannassa ei ollut toimittu lainvastaisesti tai velvollisuuksia laiminlyöden.

Kantelijan ja Paiholan sairaalan käsitykset siitä, missä määrin kantelijan oikeutta yhteydenpitoon rajoitettiin, poikkesivat toisistaan. Potilasasiakirjoissa olleiden merkintöjen mukaan kantelijan lakimiehen puhelu oli ohjattu sairaalan ylilääkärille, koska "kaiken yhteydenpidon oli sovittu tapahtuvan ylilääkärin kautta". Potilasasiakirjoista ei ilmennyt, oliko kantelijan lakimies päässyt tuolloin puhelinyhteyteen kantelijan kanssa. Hoitotyön suunnitelmaan oli kirjattu rajoitukseksi yksi puhelu päivässä kansliasta. Sairauskertomuksessa oli myös merkintä "Lievitetään puhelurajoitusta: nyt lupa kerran päivässä yhteen yhteydenpitoon omaisen kanssa puhelimitse". Sairauskertomukseen oli myös merkitty: "Juristin soitot (ylilääkärin) kautta". Potilasasiakirjoista ei käynyt ilmi, missä määrin kansliasta tapahtuvia puheluja kuunneltiin olemalla läsnä samassa huoneessa kantelijan kanssa.

Tapahtuma-aikana voimassa olleessa mielenterveyslain 28 §:n 3 momentissa korostettiin valvovien viranomaisten, lainkäyttöviranomaisten ja oikeusavustajien erityisasemaa itsemääräämisoikeuksia rajoitettaessa. Vaikka tarkkailuun otetulle tai hoitoon määrätylle saapuvat kirjeet tai muut lähetykset voitiin pykälän 2 momentissa säädetyin edellytyksin tarkastaa ja pidättää sairaalassa, pykälän 3 momentissa mainittujen tahojen osoittamat lähetykset oli kuitenkin aina toimitettava viipymättä tarkastamattomina perille. Sanamuotonsa mukaisesti pykälän 3 momentti suojaasi tarkkailuun otetulle tai hoitoon määrätylle osoitetut kirjeet tai muut lähetykset.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhelämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen paitsi silloin, kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä mm. terveyden ja moraalien suojaamiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Myös hallitusmuodon 1.8.1995 voimaan tulleisiin perusoikeussään-

nöksiin ja nykyisin voimassa olevaan perustuslakiin sisältyvät yksityiselämän sekä luottamuksellisen viestin salaisuutta turvaavat säännökset (10 §).

Kirjeenvaihtoon ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan tarkoittamassa mielessä kuuluu myös viestintä puhelimitse (näin esim. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu 6.12.1978 Klass v. Saksa, A28). Ihmisoikeussopimuksen 8 artiklasta ja perustuslain 10 §:n perusoikeusmyönteisestä laintulkinnasta johtuu, että mielenterveyslain asianomaista säännöstä tulee oikeusasiamiehen käsityksen mukaan tulkita siten laajasti, että se kattaa myös erityisasemassa olevien mainittujen tahojen puhelimitse tapahtuvan yhteydenoton tarkkailuun otettuun tai hoitoon määrättyyn. Tällaista yhteydenottoa ei siis saa rajoittaa.

Edellä sanotun perusteella oikeusasiamies totesi, että Paiholan sairaalan ylilääkäri oli toiminut lainvastaisesti rajoittaessaan kantelijan ja tämän lakimiehen välistä puhelimitse tapahtunutta yhteydenpitoa. Tämän yhteydenpidon rajoittamiselle ylilääkäri ei selvityksissään esittänyt hyväksyttävää perustetta. Lisäksi ylilääkärin asettamaa rajoitusta yhteen puheluun päivässä omaisille oli voitu tulkita siten, että se esti kantelijan yhteydenotot lakimieheensä tai esimerkiksi potilasasiamieheen.

Menettelyn moitittavuutta arvioidessaan oikeusasiamies otti huomioon, että mielenterveyslain 28 §:n säännös oli tapahtuma-aikana puutteellinen perusoikeuksien rajoittamisen oikeudellisten edellytysten kannalta. Mielenterveyslakia on muutettu 21.12.2001 annetulla lailla (1423/2001), joka tuli voimaan 1.6.2002.

Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan puheluiden rajoittaminen sairaalan kansliasta tapahtuvaksi ei sinänsä ollut lainvastaista. Tosiasiallista rajoittamista on kuitenkin myös se, että puhelinkeskustelua kuunnellaan olemalla läsnä toisen puhujan kanssa samassa huoneessa. Myös näissä tilanteissa tulee potilaalle turvata puhelinsalaisuuden loukkaamattomuus erityisesti silloin, kun on kyse yhteydenpidosta mielenterveyslain 28 §:n 3 momentissa (uusi 22 j §:n 4 mom.) tarkoitettuihin tahoihin. Oikeusasiamies saattoi käsityksensä ylilääkärin menettelyn lainvastaisuudesta hänen tietoonsa.

OA Paunion päätös 20.6.2002, dnrot 796/4/00 ja 397/2/00